

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
TURİZM FAKÜLTESİ

EITOC-2015

**I. Eurasia International Tourism Congress:
Current Issues, Trends, and Indicators**

Konya / TURKEY

28-30 May, 2015

**I. Avrasya Uluslararası Turizm Kongresi
Güncel Konular, Eğilimler ve Göstergeler**

Editors

M. Akif ÇUKURÇAYIR

Alaattin BAŞODA

Şafak ÜNÜVAR

Mehmet SAĞIR

Münevver ÇİÇEKDAĞI

Semih BÜYÜKİPEKÇİ

Vol. II

Bildiriler / Proceedings

I. Eurasia International Tourism Congress: Current Issues, Trends, and Indicators (EITOC-2015)

© Her hakkı saklıdır. Bu kitabın tamamı yada bir kısmı, yazarının izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

Bu kitaptaki bilgilerin her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.

Editörler

M. Akif ÇUKURÇAYIR

Alaattin BAŞODA

Şafak ÜNÜVAR

Mehmet SAĞIR

Münevver ÇİÇEKDAĞI

Semih BÜYÜKİPEKÇİ

978-605-9119-15-3 (Tk)
ISBN: 978-605-9119-16-0(2.c)

Aybil Yayınevi Sertifika No : 17394
Aybil Basımevi Sertifika No : 20781

www.aybilonline.com

Baskı & Cilt:

Aybil Dijital Baskı Sistemleri ve Matbaa Hizmetleri

Ferhuniye Mh. Sultanşah Cd. No:30/A KONYA
Tel: 0.332 350 21 71 Fax: 0.332 350 71 21

KONYA- MAYIS- 2015

İÇİNDEKİLER

PERFORMANS ALGISININ, MEMNUNİYET VE ALGILANAN DEĞERE ETKİSİ: MERSİN NARENCİYE FESTİVALİNDE BİR ARAŞTIRMA <i>Göknül Nur SEVER, Gamze YILDIZ, Mehtap ÖZKAN BUZLU, Salar KUHZADY, Şebnem YILDIZ</i>	1
ÖRGÜTSEL SİNİZM VE ÖRGÜTSEL YABANCILAŞMA ARASINDAKİ İLİŞKİ: KARS İLİ TURİZM İŞLETMELERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA <i>Cansu SOLMAZ, Çağla ÜST</i>	8
ÖRGÜTSEL ORTAMDA HASET <i>Zeynep ASLAN, Aziz Gökhan ÖZKOÇ, Nurgül ÇALIŞKAN</i>	20
SOSYAL MEDYA KULLANIMININ TURİSTİK DESTİNASYON SEÇİMİNE ETKİSİ <i>Şerife YAZGAN, Figen SEVİNÇ</i>	26
AYUR-VEDA BESLENME SİSTEMİNE GÖRE MENÜ PLANLAMA <i>Mustafa AKSOY, Emrah ÖRGÜN, Emrah KESKİN</i>	40
MARDİN KENTİ MARKA BİLEŞENLERİNE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA <i>Uysal YENİPİNAR, Çağdaş ERTAŞ</i>	51
TÜRKİYE'DE TURİZM REHBERLİĞİ EĞİTİMİ VE MEVCUT DURUM ANALİZİ <i>Zeynep ASLAN, Meral BÜYÜKKURU</i>	62
ÇAĞDAŞ MEKÂN PROBLEMİ OLARAK ŞEHİR OTELLERİ YENİLEMESİNDE SORUN VE KAZANIMLAR- ADANA SEYHAN OTELİ ÖRNEĞİ <i>Fehime Yeşim GÜRANİ</i>	73
OTEL İŞLETMELERİNDE PSİKOLOJİK SERMAYE-ÖRGÜTSEL ÖZDEŞLEŞME İLİŞKİSİ <i>Mahmut DEMİR, Mehmet Selman BAYINDIR</i>	84
MAĞARALARDA İÇ ORTAM HAVA KALİTESİ: ILGARİNİ VE MANTAR MAĞARALARI ÖRNEĞİ <i>Aydoğın AYDOĞDU, Hakan ŞEVİK</i>	95
YERLİ TURİSTLERİN TERMAL KONAKLAMA TESİSLERİNİ TERCİH NEDENLERİ VE HİZMET KALİTESİ ALGILAMALARI ÜZERİNE BURSA'DA BİR ARAŞTIRMA <i>S. Banu YILDIZ</i>	105
OTEL İŞLETMELERİNDE OTANTİK LİDERLİĞİN İNTİKAM NİYETİ ÜZERİNE ETKİSİ: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ <i>Cihan SEÇİLMİŞ, Seray GÜLERTEKİN GENÇ</i>	119
KONAKLAMA İŞLETMELERİNDE GÜNCEL BİR YÖNETİM YAKLAŞIMI OLARAK KOÇLUK YÖNETİMİ: İSTANBUL İLİNDE BİR ARAŞTIRMA <i>Erkan KARA, Akın MARŞAP</i>	127

TÜRKİYE’DE TURİZM REHBERLİĞİ EĞİTİMİ VE MEVCUT DURUM ANALİZİ

Tourist Guiding Education in Turkey and Analysis of Current Situation

Zeynep ASLAN, Prof. Dr.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü
z.aslan@nevsehir.edu.tr

Meral BÜYÜKKURU, Arş. Gör.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü
meralonur@nevsehir.edu.tr

Özet

Türkiye’ye gelen turist sayısı ve yaptıkları harcamalar değerlendirildiğinde, turizmin ülke ekonomisinin önemli gelir kaynaklarından biri olduğu görülmektedir. Bu yüzden son yıllarda turizme ve turizm işgörenlerine yatırımlar yapılmaktadır. Yatırımların bir bölümü de turizmde istihdam edilecek kişilerin eğitimi üzerine yoğunlaştırılmıştır. Ülke imajının tanıtımında önemli görevler üstlenen turizm rehberlerinin ülke turizminin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle turizm rehberlerinin eğitimi daha çok önem taşımaktadır. Turizm sektöründe eğitim faktörünün öneminden yola çıkarak, bu çalışmada; geçmişten günümüze turizm rehberliğinin yasal düzenlemeleri incelenerek, Türkiye’de bulunan mevcut turizm rehberlerinin durumu değerlendirilmiş, turizm rehberliği eğitimi veren kurumlar araştırılmıştır. Ayrıca Türkiye’de verilen turizm rehberliği eğitimi, dünyada bu eğitimi veren belli başlı ülkelerle kıyaslanmıştır. Konu genel bir şekilde değerlendirildikten sonra turizm rehberlerinin eğitimindeki eksikliklerin giderilmesine ve turizm rehberliği eğitiminin geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *turizm, turizm rehberliği, eğitim, turist rehberi*

Abstract

When the number of tourists and their spendings are evaluated, it is understood that tourism is one of the important sources of income in Turkey. So, in recent years investments in tourism and tourism employees have been increased. A good part of the investments is made on training of persons employed in tourism. Tourist guides who take an important role in the promotion of the image of the country contribute to the development of the country’s tourism. Therefore, training of tourist guides is more important. In this study, based on the importance of the education factor in tourism sector, the situation of existing tourist guides in Turkey has been evaluated, and the institutions which provide tourist guiding education have been investigated by examining the legal arrangements of tourist guiding from past to present. In addition, tourist guide training given in Turkey is compared with the certain countries that provide the same education in the world. After an overall evaluation, suggestions are made for the improvement of tourist guide training and for the elimination of deficiencies in the education of tourist guides.

Key Words: *tourism, tourism guiding, education, tourist guide*

1. Giriş

Dünyada ve ülkemizde özellikle son dönemlerde yoğunlaşan turizm hareketleri, turizm sektörünün hem ekonomik hem de sosyal ve kültürel açıdan diğer birçok sektörün önüne geçmesini sağlamıştır. Buna paralel olarak turizm alanında yatırımlar artmakta olup istihdam alanı da giderek genişlemektedir. Turizm sektörünün, büyük oranda emek-yoğun olduğu düşünüldüğünde, iş gücü profiline de nitelikli olması gerektiği, bunun sonucunda da mesleki eğitim almış iş görene ihtiyaç duyulması, turizm eğitimine dikkat çekmektedir.

Ülkemizde turizm bilincine ulaşmış, ülke tanıtımını etkin şekilde yapabilen, turistik mal ve hizmetlerin pazarlamasını yerine getirebilen eğitimli iş gücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Turizm eğitimi kapsamı içerisinde yer alan turizm rehberliği eğitiminin ise ülke turizminin gelişmesini ve sürekliliğini sağlaması bakımından üzerinde durulması gereken hassas bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye’de son yıllarda önemli bir gelişme gösteren turizm

sektörünün önemi fark edilerek, yükseköğretim kurumlarında verilen turizm rehberliği eğitimi programlarının sayısının arttığı dikkat çekmektedir. Bu nedenle turizm rehberliği eğitiminin hem turist memnuniyeti hem de acenteler açısından yeterli seviyede olması gerekmektedir. Nitelikli turizm rehberlerinin istihdam edilmesinin ilk aşamasını eğitim oluşturmaktadır. Bu yüzden eğitim plan ve programlarının oluşturulmasında, turizm ve eğitimi alanında gelişmiş ülkelerin örnek teşkil etmesi gerekmektedir. Süreç içerisinde eğitimde bulunan eksikliklerin giderilmesi, standart bir eğitimin oluşturulması beklenmektedir.

2. Turist Rehberi Kavramı ve Tanımı

Turist rehberi; tanıtımını yaptığı ülkenin temsilcisidir. Ülkeye gelen ziyaretçi tek başına insanlarla konuşarak ya da gezerek o ülke hakkında yeterli bilgi edinmemektedir. Kültürü, geleneği, davranışları, yaşam tarzını, mimarisini, doğal ve tarihi yapılarını öğrenebilmesi ancak uzun bir süreç içerisinde gerçekleşebilmektedir. Bütün bunlar hakkında yeterli bilgi ve beceriye sahip turist rehberleri en iyi şekilde ve daha kısa sürede ziyaretçilerin beklentilerini karşılamaktadır. Onların memnuniyeti ya da memnuniyetsizliği açısından belirgin bir rol üstlenirken, bilgi, beceri, turum ve davranışlarıyla bir model haline gelmektedir.

Dünya Turist Rehberleri Birliği'nin (WFTGA) tanımında turist rehberi; 'Yurtiçi veya yurt dışından gelen grup ya da bireysel ziyaretçilere, onların tercihleri doğrultusundaki bir dilde, bir bölge ya da şehirde bulunan anıtlar, müzeler, doğal ve kültürel çevre ile tarihi yerlerde kılavuzluk eden ve eğlendirici bir yorumla bunları ziyaretçilere aktaran kişidir' (Dünya Turist Rehberleri Birliği [WFTGA], 2015). Turist Rehberleri Meslek Yönetmeliği'ne göre turist rehberi; 'Seyahat acentacılığı faaliyeti niteliğinde olmamak kaydıyla kişi veya grup halindeki yerli veya yabancı turistlerin gezi öncesinde seçmiş oldukları dili kullanarak ülkeyi kültür, turizm, tarih, çevre, doğa, sosyal veya benzeri değerleri ile varlıklarının kültür ve turizm politikaları doğrultusunda tanıtarak gezdiren veya seyahat acentaları tarafından düzenlenen turların gezi programının seyahat acentasının yazılı belgelerinde tanımladığı ve tüketiciye satıldığı şekilde yürütüp acenta adına yöneten kişidir' (Türkiye Seyahat Acentaları Birliği [TURSAB], 2015).

Tanımlar ışığında turist rehberinin en az bir yabancı dil bilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra flora, fauna, coğrafya, iklim, siyaset, hukuk, gelenek, kültür, mimari yapı, tarih, dinler hakkında bilgiye sahip olmalıdır (Hu, 2007). Ayrıca bu bilgilerin dışında sahip olması gereken bireysel özellikler de bulunmaktadır. Bunlar; iyi bir iletişim becerisi, yönetim yeteneği, sorun çözme yeteneği, liderlik özelliği, mizahi yapı, objektiflik, organizasyon yeteneği, nezaket vb.dir. Turist rehberinin ülkesini ve milletini en iyi şekilde tarafsız bir dille tanıtması, kılık kıyafetine özen göstermesi, özel yaşantısına dikkat etmesi ve buna ilişkin hiçbir sorunu işine yansıtmayacak şekilde davranması, turistlere, meslektaşlarına ve diğer bütün sektör çalışanlarına saygılı davranması, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın belirlediği yevmiyeler altında çalışmaması, çıktığı turun hesaplarını en geç bir hafta içinde teslim etmesi, çalıştığı sırada, meslek onur ve saygınlığını zedeleyecek davranışlardan kaçınması, çalıştığı işveren firmayı veya acenteyi en iyi şekilde temsil etmesi, meslek örgütünün düzenlediği eğitim faaliyetlerine mümkün olduğu kadar katılması, mesleki açıdan sürekli olarak kendini yenilemesi ve geliştirmesi rehberin yükümlülükleri arasındadır (Batman vd., 2000). Rehberlik mesleğinin gerektirdiği büyük sorumluluklar karşısında bazı güçlükleri de bulunmaktadır. Bunlar (Ahipaşaoğlu, 2006):

- Fiziki güce dayalı olması
- Mevsimlik bir iş olması
- İş güvencesinin olmaması
- Dışsal faktörlere bağlı olması
- Sürekli kendilerini yenileme zorunluluğu
- Emekliliğin olmaması veya çok geç olmasıdır.

Bunlara ek olarak tatil günlerinde de çalışılması, çalışılmadığı zamanlarda ücret alınmaması, uzun süren turlar nedeniyle özel yaşama zaman ayrılamaması da mesleğin güç yönleri arasında değerlendirilebilir.

3. Dünyada ve Türkiye’de Turist Rehberliği Mesleğinin Tarihsel Gelişimi ve Yasal Düzenlemeler

Dünyanın yazılı kaynaklara geçmiş ilk rehberleri Mısırlı rahipler, eski çağlarda seyahat etmeyi en çok seven uygarlık ise Romalılardır. M.Ö. 7. yy’de başlayan olimpiyat oyunları, organize seyahatlerin başlangıcı olmuştur (Antalya Rehberler Odası [ARO], 2015). Ortaçağ’da Haçlı Seferleri ile kitlesel seyahatler yaşanmaya başlamıştır. Bu seyahatlerde konaklama, yeme içme, güvenlik, rehberlik gibi turda yer alan unsurlar daha gelişmemiş haliyle bulunmaktaydı. İngiltere’de 16.yy’da başlayıp sonraki yy’de devam eden Grand Tour ile soylu ve zengin aristokratların eğitimleri için Avrupa’da önemli kentlere seyahat ediliyor ve İngiliz asillerinin rehberlik hizmetiyle seyahat tamamlanıyordu (Akt. Tower 1996’dan Çolakoğlu, 2009).

Sanayi Devrimi ile birlikte burjuva sınıfı küçük geziler düzenlemeye başlamıştır. Bu günkü tur faaliyetlerinin temeli niteliğinde sayılan Thomas Cook’un ilk organizasyonunda kendisi bizzat turu yönetmiş ve rehberlik yapmıştır. Thomas Cook bu yönüyle çağdaş rehberliğin öncüsü sayılmaktadır (Akt. Cross 1978’den Çolakoğlu, 2009). I. ve II. Dünya Savaşı sırasında kullanılan motorlu araçların daha sonra sivil alanda kullanılmaya başlaması turizmi hareketlendirmiştir. Askerlerin savaş sırasında tanıdığı toplumları savaş sonrasında ziyaret etme isteği uyanmış ve rehberlik hizmetlerini kendileri yapmışlardır (Değirmencioglu, 1998).

Anadolu’da doğmuş, büyümüş ve ilk çağdaş eserleri vermiş olan Herodot, coğrafyacı Strabon ve şair Homeros yazdıkları eserlerinde tarihsel bilgi vererek her tarafını gezdikleri Anadolu’yu ayrıntılı bir şekilde anlatmışlardır. Halikarnas balıkçısına göre ilk rehberler bu kişilerdir (Çavuş vd., 2009).

Osmanlı’da 19.yy sonunda görülmeye başlayan turist rehberliği, ülkenin tanıtımı ve ulusal güvenlik açısından önemli olmuştur. 29 Ekim 1890 tarihinde 190 sayılı Nizamname bu mesleğin kurumsallaşması çabalarının ilk örneğini oluşturmuştur (ARO, 2015). Nizamname, mesleği icra eden veya yeni başlayacak olanların belli kurallar ve disiplin altında toplanmasını, mesleği icra ederken iyi niyet ve ahlak kurallarının ön planda tutulmasını, düzgün konuşulan bir Türkçe ile birlikte yabancı dil yeterliliği için yapılacak bir sınavı da ön görmüştür. Fakat Osmanlı Hükümeti Nizamnameyi yürürlüğe koyarak uygulanması ile ilgili faaliyetleri düzenlememiştir (Çimrin, 1995).

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu ile birlikte 1923 yılında yabancı turistlere yapılması muhtemel olumsuz propagandayı engellemek amacıyla, gönüllü rehberlik ve çevirmenlik yapmak üzere bir grup yabancı dil bilen genç tarafından ‘Türk Seyyahin Cemiyeti’ kurulmuştur. Derneğin kuruluş nedenlerinden biri, çevirmenlik işlerinin bu zamana kadar azınlıklar tarafından yürütülüyor olması ve bu kişilerin yeni devlet hakkında yabancı konukları yanlış bilgilendirme olasılığının yüksek olmasıdır. Bu cemiyet daha sonra ‘Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu’ adını almıştır (Ahipaşaoğlu, 2006).

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından iki yıl sonra 5 Kasım 1925 tarih ve 2730 sayılı ‘Ecnebi Seyyahlara Tercümanlık ve Rehberlik Edecekler Hakkında Kararname’ ile kurallar belirlenmiştir. Tercüman rehberlik mesleğine gireceklerin uymaları gereken esasları 11 maddede toplayan kararname rehberlik mesleğinde eğitimin önemini gündeme getirmiştir. Kararnamenin yayınlanmış olmasına karşın, o yıllarda turistik faaliyetlerle ilgilenen resmi bir kuruluş bulunmadığından tercüman rehberlerin gerekli bilgiye sahip olup olmadıklarının sınav sonucunda belirlenmesi kâğıt üzerinde kalmıştır (Vergidünyasi, 2014).

20 Ağustos 1963’te kurulan Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, personel yetiştirmek üzere kurs ve okullar açma yetkisine sahip olmuştur. İlk olarak 1965’te İstanbul, İzmir ve Antalya’da turist rehberi yetiştirmek amacıyla kurslar açmıştır (Ahipaşaoğlu, 2006). Kurslar 18 Kasım 1925 gün ve 2730 sayılı kanunnameye dayandırılmıştır. İlk yönetmelik 3 Eylül 1971 gün ve 13945 sayı ile yayınlanmıştır. Tercüman Rehber Kursları ve Tercüman Rehber Yönetmeliği’ 21 Mart 1974 tarihinde değiştirilerek, ‘Profesyonel Turist Rehberliği Kursları ve Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği’ adını almıştır (Değirmencioglu, 2001). Yönetmelik 1983, 1986, 1988, 1995, 2005, 2012, 2013 ve 2014 yıllarında çeşitli değişikliklere uğramıştır. Halen 26 Aralık 2014 tarihli ve 29217 sayılı ‘Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği’ kullanılmakta ve söz konusu yönetmelik kapsamında eğitim, denetim, belgelendirme ve çalışma esasları düzenlenmiş durumdadır.

22 Haziran 2012 tarihli 6326 sayılı ‘Turist Rehberliği Meslek Kanunu’; kişilerin turist rehberliği mesleğine kabulüne, mesleğin icrasına ve turist rehberliği meslek kuruluşlarının kuruluş ve işleyişine, çalışma usullerine, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın mesleğe ilişkin görev ve yetkilerine, meslek

kuruluşlarıyla iş birliğine ve turist rehberliği meslek kuruluşlarının Bakanlıkça denetlenmesine ilişkin usul ve esasları kapsamaktadır (Remi Gazete, 2014) .

4. Dünyada Turizm Rehberliği Eğitimi

Turizmin gelişmesi ve ülke tanıtımının daha iyi yapılabilmesi için yeterli nitelik ve becerilere sahip turist rehberlerinin yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu nitelikteki rehberlerin yetiştirilmesi bakımından verilen eğitim standartları ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

WFTGA'ya (Dünya Turist Rehberleri Birliği) üye 61 ülke arasında 29'u rehberlik sertifikası uygulamasına sahiptir. 61 ülkede toplam 85 Turist Rehberliği Birliği/ Derneği bulunmaktadır. Sertifika uygulaması olan ülkeler; Ermenistan, Arjantin, Avusturya, Brezilya, Kanada(Montreal), Kıbrıs, Mısır, Yunanistan, Hindistan, Endonezya, İran, Irak, İsrail, İtalya, Japonya, Letonya, Malezya, Nepal, Peru, Singapur, Güney Afrika, İsveç, Tayland, Türkiye, ABD (bazı bölgelerde), Hırvatistan, Sri Lanka, Bhutan, Ürdün'dür (Orde, 2011). ABD'de turist rehberliği sertifikası veren bölgeler; New Orleans, Washington, New York City, Savannah, Charleston, Gettysburg Battlefield ve Vicksburg Battlefield'dır. Diğer bölgelerde sertifika şartı bulunmamaktadır. Üye olan 61 ülkeden sadece 15'i kapsamlı olarak Turist Rehberliği eğitimi vermektedir. Tablo 1'de bir veya daha fazla yıl eğitim veren ülkeler ve eğitim süreleri görülmektedir:

Tablo 1: Ülkeler ve Turist Rehberliği Eğitim Süreleri

Ülke	Süre (Yıl)
Çek Cumh.	4
Mısır	4
Endonezya	4
Litvanya	4
Güney Afrika	3-4
Türkiye	2-4
Yunanistan	2,5
Gürcistan	2
Malta	2
İtalya	2
Singapur	2
Avusturya	1,5
Brezilya	1
İsveç	1
ABD	1

Kaynak: Orde, J., 2011

Dünyada bazı ülkelerin turizm rehberliği eğitimleri şu şekildedir (WFTGA, 2015):

Yunanistan: Turist rehberliği eğitimi 12 yıllık ortaöğretim eğitiminden sonra Kalkınma Bakanlığı bünyesindeki devlet okullarında verilmektedir ve süresi 2,5 yıldır. Yunanistan'da turist rehberliğinde bölgesel ve ülkesel ayrımı yapılmamaktadır; turist rehberi tüm ülkede çalışabilmektedir. İlk olarak en az bir yabancı dilde sözlü ve yazılı sınava girdikten sonra Yunan tarihi, coğrafyası ve kompozisyon olarak yazılı sınav ve mülakat yapılmaktadır. Söz konusu sınavlar 3 yılda bir yapılmaktadır. Başarılı olan adaylar turist rehberliği okullarından birinde eğitim almaya başlamaktadır. Okulda verilen eğitim tarih, coğrafya, sanat ve arkeoloji ağırlıklıdır. 1010 saat teorik, 60 saat uygulama olmak üzere 1070 saat eğitim almaktadırlar. Sonrasında ise 110 saatlik müze gezileri ve 260 saat ören yeri ziyaretleri dersi bulunmaktadır. Her yarıyıl sonunda ise sözlü ve yazılı sınava tabii tutulmaktadır (Kalamboukidou, 2015).

Puerto Rico: 1980'lerin ortalarında PRTC (Puerto Rico Tourism Company) ile başlayan turist rehberliği programı sayesinde şu anda 250'den fazla sertifikalı turist rehberi bulunmaktadır. Sertifika alabilmek için 200 saat turizm eğitimi almak gerekmektedir. Yazılı test ve sözlü sunum olarak sınav yapılmaktadır. Turizme giriş, kalite kontrol, müşteri hizmetleri gibi turizm dersleri; tarih, coğrafya, sanat, arkeoloji, kültür, ekonomi gibi ülkeyle ilgili dersleri almak gerekmektedir. Mesleğin

gereklilikleri arasında bulunan iletişim becerileri, sunum, tercüme, tur planlaması ve yönetimi, alanda uzmanlaşma gibi niteliklerin de turist rehberinde bulunması gerekmektedir. Ayrıca 4 yılda bir lisansın yenilenmesi zorunludur. PRTC yıl boyunca 8-12 adet seminer düzenlemektedir. Turist rehberlerinin her yıl en az 4 seminere katılması gerekmekte ve sonuç olarak 4 yılda 16 seminere katılmış olmaktadır (Molares, 2015).

İskoçya: İskoçya’da turist rehberi olmak isteyenlerin İskoçya Turist Rehberleri Birliği’ne (STGA) başvurmaları gerekmektedir. 4 gün süren bir sınava alınarak sunum yapmaları ve yazılı anlatım yapmaları istenmektedir. Başarılı olduklarında STGA öğrencisi olarak 2 yıl süren kursa katılmaktadırlar. Kursta turizm ve rehberlikle ilgili temel bilgileri, pratik becerileri ve İskoçya hakkında bölgesel bilgileri içeren dersleri almaktadırlar. Ayrıca kurs, 14 günlük tur ve hafta sonu gezilerini de kapsamaktadır. Adaylar tur otobüsünde, yürüyerek ve gezi alanında değerlendirilmektedir. Adaylardan 4 kez tur notlarını içeren kompozisyon yazmaları istenmektedir. Hepsini başarı ile bitiren adaylar STGA sınavına başvurmaktadır. Sınav; yazılı sınavından, tur planı hazırlamaktan, İskoçya ile ilgili sözlü sorulardan, tur sırasında yapılanlar ile ilgili sözlü sorulardan oluşmaktadır. Sınav İngilizce ve rehberlik yapmak istedikleri yabancı dilde yapılmaktadır. Başarılı olanlar Turist Rehberi sertifikası almaktadır (Newlands, 2015).

New Orleans, Louisiana (ABD): ABD’nin turizm alanında standart bir programı yoktur. Eyaletler, devletler ve şehirler kendilerine göre birer plan yürütmektedir. New Orleans’ta öncelikle New Orleans bölgesi, kültürü ve tarihiyle ilgili, boşluk doldurmalı 150 soruluk bir test uygulanmaktadır. Başarılı olanlara uyuşturucu testi yapılmakta ve geçmişi araştırılmaktadır. Daha sonra bölge üniversitesinde kursa katılarak teorik derslerin yanında hafta sonları turlara katılarak sınıfta sunum yapmaları istenmektedir (Gattuso, 2015).

İzlanda: İzlanda Turist Rehberliği Okulu 1976’da kurulmuştur ve İzlanda Eğitim Bakanlığı yetkisi altında bulunmaktadır. Okula girebilmek için en az 21 yaşında olmak gerekmektedir. İlk olarak mülakat ve sözlü dil sınavı yapılmaktadır. Eğitim süresi 1 yıl sürmekte ve 444 saati kapsamaktadır. Ayrıca balina izleme, müze, kilise, botanik bahçesi, jeolojik bölge gezileri düzenlenmektedir. Eğitim konularını; turist rehberliği teknikleri (sunum becerileri, grup psikolojisi vb.), coğrafya, tarih, tarım ve sanayi, turizm, toplum ve kültür, sanat, kuşbilimi, botani, ilkyardım, yabancı dilde bölgenin anlatılması oluşturmaktadır. Kurs sonunda yabancı dil sınavları ve otobüste bölgenin anlatımı şeklinde iki sınav yapılmaktadır. Adayların son sınavı ise 6 gün süren sunum becerilerinin uygulandığı İzlanda turudur (Valsson, 2015).

İngiltere (Londra): Londra’da turist rehberliği eğitimi bir yıl sürmektedir. Turist Rehberliği Kurumu’nun yetkilendirdiği özel kurumlar tarafından eğitim verilmektedir. Kursu katılım için genel bilgi testi yapılmaktadır. Kurs boyunca 200 saat ders alınmakta ve her cumartesi uygulama gezisi yapılmaktadır. Kurs sonunda Turist Rehberliği Kurumu tarafından rehberlerin ve sektör temsilcilerinin katıldığı sınav yapılmaktadır (Cookson, 2015).

Endonezya: Turizm Bakanlığı tarafından turist rehberlerine Yeşil Rozet, Sarı Rozet ve Beyaz Rozet olarak üç tür sertifika verilmektedir. Yeşil Rozete sahip turist rehberleri sadece buldukları alan içerisinde rehberlik yapabilirken, Sarı Rozetli turist rehberleri sadece il çevresinde rehberlik yapabilmektedir. Yeşil ve Sarı Rozet alabilmek için 121 saatlik kurs eğitimi almak zorunludur. Beyaz Rozetli rehberler 250 saat kurs eğitimi alarak, müze gibi belirli bir yerde veya yürüyüş gibi uzmanlık gerektiren alanlarda rehberlik yapabilmektedirler. Turist rehberi olabilmek için her rozet türünde de en az bir yabancı dili akıcı şekilde konuşmak gerekmektedir (Nyoman, 2015).

5. Türkiye’de Turizm Rehberliği Eğitimi

Üniversite düzeyinde turizm eğitimi 1970’li yıllarda vermeye başlamıştır. 1995’ten sonra ise turizm eğitimi; seyahat acenteciliği, otel işletmeciliği, konaklama işletmeciliği, turizm işletmeciliği, turizm rehberliği, yiyecek-içecek işletmeciliği ve son yıllarda açılan gastronomi gibi alanlara ayrılarak, her alanda uzmanlaşmış iş gören yetiştirmek üzere bölümlendirilmiştir. Turizm rehberliği eğitimi ise önce 2 yıllık programlarda vermeye başlanmış, daha sonra lisans düzeyine taşınmıştır (Çolakoğlu vd., 2010). Günümüzde hem ön lisans, hem de lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi verilmektedir.

Turist rehberliği kimlik kartı sadece Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından verilmektedir. 26 Aralık 2014 tarihli yeni Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği’ne göre; 657 sayılı kanuna tabi olarak çalışan ve rehberlik kimlik kartı bulunan turist rehberleri, memurluk görevlerinden ilişkilerini

kesmedikleri sürece rehberlik mesleğini icra edememektedirler. Rehberlik kimlik kartı alabilmek için Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın açmış olduğu turist rehberliği sertifika programını bitirmek veya Yükseköğretim Kurumları'nın turist rehberliği bölümlerinden mezun olmak gerekmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014).

Bakanlığın açmış olduğu kurslara başvuru yapabilmek için şu koşullar aranmaktadır:

- TC vatandaşı olmak,
- Başvuru tarihi itibarıyla 18 yaşını doldurmuş olmak,
- Turist rehberliği dışındaki bölümlerden en az lisans mezunu olmak,
- Yabancı dil yeterliliğine sahip olmak,
- Herhangi bir suçtan mahkûm olmamak,
- Daha önce meslekten çıkarılmamış olmak.

Adaylar, gerekli belgeleri tamamlayarak başvuruda bulunmaktadır. Kurs, eğitim verilecek olan ilde yapılan seçme sınavında başarılı olan aday sayısının en az 50 olması halinde açılmaktadır. Fakat kursların açılma tarihi ile ilgili standart bulunmamaktadır. İhtiyaç olması halinde açılmaktadır. Eğer aday sayısı 50'den az olursa kurs açılmamakta ve başarılı adayların hakları sonraki ilk açılacak kurs için bir defaya mahsus saklı tutulmaktadır (Nebioğlu, 2009). Seçme sınavı; genel kültür sınavı, yabancı dil sözlü ve yazılı sınavları ve mülakattan oluşmaktadır. Başarılı olan adaylar kursa alınmaktadır. Kurslarda okutulan dersler şunlardır (Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği, 2014):

- Genel Turizm Bilgisi ve Turizm Mevzuatı
- Meslek Etiği ve Meslek Dersi
- Türkiye'nin Turizm Coğrafyası
- Genel Türk Tarihi ve Kültürü
- Türk Dili ve Edebiyatı
- Arkeoloji ve Müzecilik
- Mitoloji ve İkonografi
- Sanat Tarihi
- Dinler Tarihi ve Sosyoloji
- Genel Sağlık Bilgisi ve İlk Yardım
- İletişim Becerileri
- Anadolu Medeniyetleri Tarihi
- Türk Halk Bilimi ve Geleneksel Türk El Sanatları
- Türkiye'nin Flora ve Faunası
- Doğa Tarihi

1995 yılından önce turist rehberliği eğitimi sadece Turizm Bakanlığı tarafından verilmekte iken, 9 Ağustos 1995 tarihinde Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikle fakülte ve yüksekokullar bünyesinde açılacak rehberlik bölümlerinden mezun olan kişilere de yabancı dil sınavında başarılı olmaları ve uygulama gezilerini tamamlamaları halinde rehberlik kimlik kartı verileceği belirtilmiştir (Remi Gazete, 2014).

26 Aralık 2014'te yayımlanan Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği'ne göre ülkesel sertifika programında adaylar en az 700 ders saati, bölgesel sertifika programında ise bölge başına en az 150 ders saati almak durumundadır. Ayrıca bakanlık kurslarını veya ilgili fakülte ve yüksekokulların turist rehberliği bölümünü başarıyla tamamlayanlar, ülkesel kimlik kartı için en az 36 günlük uygulama gezisini tamamlamaktadır. Bölgesel kimlik kartı alacak adaylar için ise uygulama gezisi süresi en az 6 gündür. Mesleğin icrasında kullanılacak yabancı dil için Yabancı Dil Seviye Tespit Sınavından en az 75 puan almış olmak gerekmektedir (Turist Rehberleri Birliği [TUREB], 2015).

Bakanlığın açmış olduğu kurslar dışında Yükseköğretim Kurumlarında 2 ve 4 yıllık turist rehberliği programlarından mezun kişiler de rehber olabilmektedir. Tablo 3'te lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren üniversiteler ve kontenjanları yer almaktadır. Tablo 2'de ise turizm rehberliği adı altında ön lisans programları, kontenjanları ve üniversiteleri gösterilmektedir (Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi [OSYM], 2014).

Tablo 2: Turizm Rehberliği Lisans Eğitimi Veren Üniversiteler ve Kontenjanları

Üniversite Adı	Fakülte/Yüksekokul	Bölüm	Kontenjan Sayısı
Adıyaman Üniversitesi	Turizm İşletmeciliği Otelcilik Yüksekokulu	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	65
Adnan Menderes Üniv.	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	90
Akdeniz Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	30
Anadolu Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	40
Balıkesir Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	130
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	75
Ege Üniversitesi	Çeşme Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu	Turizm Rehberliği	60
Gazi Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	86
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	30
Kastamonu Üniversitesi	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu	Turizm Rehberliği	45
Necmettin Erbakan Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	35
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniv.	Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	56
Selçuk Üniversitesi	Turizm Fakültesi	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	200
Yaşar Üniversitesi	İktisadi İdari Bilimler Fakültesi	Turizm Rehberliği	30
Akdeniz Karpaz Üniversitesi	Turizm ve Otel İşletmeciliği Fakültesi	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	60

Kaynak: 2014 Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu

Tablo 3: Turizm Rehberliği Önlisans Eğitimi Veren Üniversiteler ve Kontenjanları

Üniversite Adı	Meslek Yüksekokulu	Bölüm	Kontenjan Sayısı
Ankara Üniversitesi	Beypazarı MYO	Turizm Rehberliği	40
Uludağ Üniversitesi	İznik MYO	Turizm Rehberliği	40
Süleyman Demirel Üniversitesi	Yalvaç MYO	Turizm Rehberliği	40
İstanbul Aydın Üniversitesi	Anadolu BİL MYO	Turizm Rehberliği	50
Marmara Üniversitesi	Sosyal Bilimler MYO	Turizm Rehberliği	30
Kocaeli Üniversitesi	Kartepe Turizm MYO	Turizm Rehberliği	50
Selçuk Üniversitesi	Beyşehir Ali Akkanat MYO	Turizm Rehberliği	40
Selçuk Üniversitesi	Silifke Taşucu MYO	Turizm Rehberliği	160
Muğla Sıtkı Koçman	İçmeler Turizm MYO	Turizm	100

Üniversitesi		Rehberliği	
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Ortaca MYO	Turizm Rehberliği	40
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Ürgüp Sebahat Erol Toksöz MYO	Turizm Rehberliği	90
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Van MYO	Turizm Rehberliği	40
Kapadokya MYO	Kapadokya MYO	Turizm Rehberliği	40
Kapadokya MYO (Uzaktan Eğitim)	Kapadokya MYO	Turizm Rehberliği	150

Kaynak: 2014 Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu

Tablo 2 ve Tablo 3'e bakıldığında, 2014 yılında Turizm Rehberliği lisans eğitimi veren 15 üniversite bulunmaktadır. Bunları 5'i Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Bölümü, diğerleri ise Turizm Rehberliği Bölümü adı altında eğitim vermektedir. Turizm Rehberliği önlisans eğitimi ise 11 üniversitede verilmektedir. Lisans için 1032, önlisans için 910 kontenjan turizm rehberliği öğrencileri için ayrılmıştır.

6. Türkiye'de Turist Rehberlerinin Mevcut Durumu

2015 yılı itibariyle TUREB (Turist Rehberleri Birliği)'e kayıtlı toplam turist rehberi sayısı 9699'dır. Bunların 9485'i ülkesel, 214'ü bölgesel kimlik kartına sahip olmakla birlikte bildikleri dillere göre rehber sayıları Tablo 4'te gösterilmektedir (TUREB, 2015):

Tablo 4: Türkiye'deki Turist Rehberlerinin Bildikleri Yabancı Dillere Göre Dağılımı

Bildiği Yabancı Dil	Rehber Sayısı
İngilizce	5396
Almanca	1629
Japonca	1375
Fransızca	1109
Rusça	618
İspanyolca	616
İtalyanca	550
Yunanca	140
Arapça	128
Çince	109
Portekizce	98
Sırpça	45
Lehçe	41
Farsça	31
İsveççe	28
Korece	23
İbranice	22

Kaynak: TUREB, 2015

Ayrıca Macarca, Ermenice, Hırvatça, Urduca, Fince, Makedonca, Boşnakça, Çekçe gibi nadir dilleri bilen turist rehberleri de mevcuttur. Tabloda görüldüğü üzere toplam rehber sayısının % 55'i İngilizce, % 16,8'i Almanca, % 14, 2'si Japonca ve % 11,4'ü Fransızca bilmektedir. Rehberlerin %79'u bir dil, %17'si iki dil, %3,2'si üç dil, % 0,8'i dört dil, % 0,1'i beş dil, % 0,07'si altı dil ve % 0,02' si yedi dil bilmektedir (TUREB, 2015).

Türkiye’de turist rehberleri cinsiyete göre sınıflandırıldığında; %64,2 ‘sini oluşturan 6213 turist rehberinin erkek, % 35,8’ini oluşturan 3465 rehberin de bayan olduğu görülmektedir (TUREB, 2015). Bayan rehber sayısının az olmasının en büyük nedeni, rehberlik mesleğinin zaman zaman şehir dışında icra edilmesi ve mesleğin ağır koşullarda çalışmayı gerektirmesi olarak düşünülebilir.

Yapılan kaynak araştırmalarında TUREB’e üye olan rehber odaları ve her odaya bağlı rehber sayıları Tablo 5’te verilmiştir:

Tablo 5: Rehber Odaları ve Üye Rehber Sayıları

Rehberler Odası (Ülkesel)	Rehber Sayısı
İstanbul Rehberler Odası (İRO)	4259
Antalya Rehberler Odası (ARO)	1884
İzmir Rehberler Odası (İZRO)	1022
Ankara Rehberler Odası (ANRO)	703
Aydın Rehberler Odası (NERO)	510
Nevşehir Rehberler Odası (ATRO)	507
Muğla Rehberler Odası (MURO)	377
Adana Rehberler Odası (ADRO)	141
Rehberler Odası (Bölgesel)	Rehber Sayısı
Çanakkale Rehberler Odası (ÇARO)	127
Gaziantep Rehberler Odası (GARO)	126
Bursa Rehberler Odası (BURO)	107
Şanlıurfa Rehberler Odası (ŞURO)	101
Trabzon Rehberler Odası (TRO)	93

Kaynak: TUREB, 2015

7. Sonuç ve Öneriler

Turizmin var olabilmesi için gerekli olan en önemli unsur turisttir. Turistin tatilinden memnuniyeti, onlara hizmet eden ve turizm sektöründe çalışan insan faktörünün önemini ortaya koymaktadır. Turistin memnun ayrılması ve turizmden en üst seviyede verim alınabilmesi için işgücünün eğitilmesi ve mesleki niteliklere sahip işgücünün istihdam edilmesi gerekmektedir. Turistlerle doğrudan ve en fazla iletişimde bulunan iş görenlerden biri turist rehberleridir.

Ülkemizde turist rehberlerinin eğitimi Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın sağlamış olduğu kurslarla ve 2-4 yıllık yükseköğretim kurumlarında verilmektedir. Turist rehberlerinde bulunması gereken nitelik, bilgi ve beceriler düşünüldüğünde, bunların 6-7 ay gibi kısa bir sürede kazandırılması beklenemez. Diğer taraftan da yükseköğretim kurumlarında 2 ve 4 yıllık olarak verilen turist rehberliği eğitiminin de eşit haklar sağlaması bakımından yanlış bir uygulama olduğu düşünülmektedir. Üstelik bu üç eğitim uygulaması, eğitimin süresi, eğitime adayların alınma şekli, eğitimin içeriği, eğitim zamanı gibi birçok yönden farklılık göstermektedir. Dolayısıyla turist rehberliği eğitimi standart olmalı ve tek merkez tarafından verilmelidir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı kurslarında karşılaşılan sorun ise, seçme sınavında başarılı olup, aday sayısı 50 olmadığı için adayların bir sonraki kursu beklemek zorunda kalmasıdır. Üstelik kurslar farklı illerde açılabilirdiğinden bir sonraki kursun farklı bir ilde açılması muhtemeldir. Adayların farklı bir ilde eğitim almaya maddi olanakları yetersiz kalıyorsa eğitime katılamamaktadırlar.

Turizm rehberliği eğitiminde önemli bir sorun da yabancı dil sorunudur. Üniversitelerde ağırlıklı olarak verilen yabancı dil İngilizcedir. Bu yüzden mezun kişiler İngilizce dili ile turizm rehberliği yaptığı için bu dilde bir yoğunlaşma mevcuttur. Dolayısıyla adaylar ya bireysel olarak farklı bir dil öğrenip mesleğini bu dilde icra etmeli ya da üniversitelerde artık farklı dillere ağırlık verilmelidir. Yabancı Dil Bilgisi Sınavı’nda 75 alınması halinde mesleği icra edebilecekleri düşünülmektedir. Fakat günümüzde turizm rehberlerinin büyük bir kısmı 75 puan aldığı halde turizm rehberliği mesleğinde yabancı dil konusunda sıkıntı yaşamaktadır. YDS’den alınan 75 puan o dili iyi konuşabileceği, turistlere iyi hizmet verebileceği anlamına gelmemektedir. Üniversitelerde verilen yabancı dil eğitiminin daha çok mesleğe yönelik olması ve turizm rehberi kimlik kartı verilmeden önce mesleki uygulama olarak, yabancı dilde bir bölgenin anlatılmasının istenmesi çözüm olarak sunulabilir.

Daha nitelikli turizm rehberlerinin yetiştirilmesi adına, İskoçya ve İzlanda’da olduğu gibi ülkemizde de mezun olan adaylara mesleğe başlamadan önce bazı sınavlar uygulanabilir. Ülke veya rehberlik

yapmak istediği bölge ile ilgili sözlü sınava tabi tutulup, adaylardan kısa süren bir tur düzenlemesi istenip, bu turda yabancı dil bilgisi, sunum becerisi, hazırladığı tur planı değerlendirilebilir. Böylece hem eğitim boyunca alınan teorik bilgiler uygulanmış olur, hem de adayların mesleğe yeteri kadar hazır olup olmadığı tespit edilebilir.

Sonuç olarak, turizmin gelişmeye devam ettiği ülkemizde, Türkiye imajının tanıtımını yapan turizm rehberlerinin eğitiminde hassas olunmalıdır. Eğitimde karşılaşılan sorun ve eksikliklerin giderilerek, mesleğe daha yetkin turizm rehberleri yetiştirilmeli ve turistlerin memnuniyeti sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Ahipaşaoğlu, S. (2006). *Turizmde rehberlik*, Ankara: Gazi Kitabevi
- Batman, O., Yıldırğan R., Demirtas, N.(2000). *Turizm rehberliği*, Adapazarı: Değişim Yayınları.
- Cookson, P. *Area report*, <http://wftga.org/area-report-europe> Erişim Tarihi: 18.02.2015
- Çavuş, Ş., Ege Z., ve Çolakoğlu O.E. (2009). *Türk turizm tarihi yapısal ve sektörel gelişim*. İçinde Çolakoğlu, O.E. , Türkiye’de rehberliğin gelişimi (ss. 163-184). Ankara: Detay Yayıncılık
- Çimrin, H. (1995). *Turizm ve turist rehberliğinin abc’si*, Antalya: Akdeniz Kitabevi
- Çolakoğlu, O.E., Epik, F., Efendi, E. (2010). *Tur yönetimi ve turist rehberliği*. Ankara: Detay Yayıncılık
- Değirmencioğlu, Ö. (1998). Türkiye’de turizm rehberliği eğitimine bir yaklaşıml, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Değirmencioğlu, Ö. (2001). *Türkiye’de turizm rehberliği eğitimi üzerine bir araştırma*, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, (17) 1, 189-196.
- Gattuso, B. *New Orleans, Louisiana - educational system for tourist guides*, <http://wftga.org/tourist-guiding/education-tourist-guides-worldwide/new-orleanian-educational-system> Erişim Tarihi: 17.02.2015
- Hu, W. (2007). *Tour guides and sustainable development: the case of Hainan, China* (Doktora Tezi), University of Waterloo, Ontario, Canada.
- Kalamboukidou, E. *Greek educational system for tourist guides*, <http://www.wftga.org/tourist-guiding/education-tourist-guides-worldwide/greek-educational-system> Erişim Tarihi: 13.02.2015
- Molares, H. *Tourist guide training in puerto rico*, <http://www.wftga.org/tourist-guiding/education-tourist-guides-worldwide/puerto-rican-educational-system> Erişim Tarihi: 13.02.2015
- Nebioğlu, K. G. (2009). *Türkiye’de profesyonel turist rehberliği eğitimi: Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından düzenlenen turist rehberliği eğitimlerinin uzaktan eğitim modeli ile verilmesi üzerine bir araştırma*, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Newlands, R. *Scottish educational system for tourist guides*, <http://wftga.org/tourist-guiding/education-tourist-guides-worldwide/scottish-educational-system> Erişim Tarihi: 15.02.2015
- Nyoman, K. *Area report*, <http://wftga.org/area-report-kandia-nyoman> Erişim Tarihi: 19.02.2015
- Orde, J. (2011). *Tourist guiding worldwide*, <http://www.wftga.org/membership/surveys-tourist-guiding-worldwide> Erişim Tarihi: 23.01.2015
- Valsson, H. G. *Icelandic educational system for tourist guides*, <http://www.wftga.org/tourist-guiding/education-tourist-guides-worldwide/icelandic-educational-system> Erişim Tarihi: 18.02.2015
- http://www.aro.org.tr/rehberin_rehberi.asp?id=5 Erişim Tarihi: 11.03.2015
- <http://www.osym.gov.tr/belge/1-21838/2014-osys-yuksekogretim-programlari-ve-kontenjanlari-ki-.html>. Erişim T:17.02.2015
- www.resmigazete.gov.tr/default.aspx Erişim Tarihi: 20.12.2014
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120622-2.htm> Erişim Tarihi: 27.12.2014
- <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,120445/turist-rehberligi-meslek-yonetmeligi.html> Erişim Tarihi: 28.12.2014
- http://www.tureb.org.tr/index.php?mod=sayfa_goster&sid=9&sayfa=Y%C3%B6netmelik Erişim Tarihi: 08.01.2015
- http://www.tureb.org.tr/index.php?mod=uye_listele Erişim Tarihi: 10.01.2015
- www.vergidunyasi.com.tr/dergiler.php?id=5323 Erişim Tarihi: 25.12.2014